

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора медичних наук, професора, професора кафедри наук про здоров'я
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний
університет» **Брич Валерії Володимирівни**

на дисертаційну роботу **Жданової Оксани В'ячеславівни**

«Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо
формування здорового способу життя у молоді в Україні»,
поданої до разової спеціалізованої вченої ради 26.613.239

Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика,
створеної на підставі рішення вченої ради Національного університету охорони
здоров'я України імені П.Л. Шупика від 18.06.2025 (протокол №6),
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина»
(галузь знань 22 Охорона здоров'я)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Здоров'я молоді є визначальним чинником загального стану здоров'я нації, оскільки саме ця вікова група становить основу трудового та репродуктивного потенціалу країни, що безпосередньо впливає на її соціально-економічний поступ.

Формування й підтримка здоров'я триває впродовж усього життя, проте молодість є критичним етапом, який визначає якість і тривалість майбутнього кожної людини. Саме тому дотримання принципів здорового способу життя (ЗСЖ) у цей період має надзвичайно важливе значення. ЗСЖ не лише сприяє індивідуальному добробуту, а й позитивно впливає на стан суспільства загалом.

Ефективне відтворення людського капіталу, що є запорукою майбутнього будь-якої держави, значною мірою залежить від молоді, яка виступає рушійною силою і резервом розвитку. Поточна демографічна ситуація в Україні, зокрема тенденція до погіршення здоров'я молодого населення, актуалізує потребу в системному впровадженні засад ЗСЖ, насамперед серед молоді як основи майбутнього суспільства.

Отже, мета дослідження Жданової О. В. — удосконалення вітчизняних комунікативно-організаційних технологій із формування здорового способу життя серед молоді — є вчасною та суспільно значущою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є фрагментом ініціативно-пошукової НДР «Розробка індивідуального супроводу у жінок із факторами високого соматичного ризику», № держреєстрації 0115U002852, термін виконання 2022–2027 рр., яка виконувалася на кафедрі акушерства, гінекології та медицини плода НУОЗ України імені П. Л. Шупика, де дисертантка була виконавцем окремих фрагментів роботи.

Новизна дослідження та одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вперше в Україні на основі опрацювання вітчизняних та міжнародних наукових праць системно висвітлено стан здоров'я молоді у світі в сучасних умовах як результат ефективних комунікативних технологій щодо формування здорового способу життя та закріплення їх в міжнародних нормативних документах; узагальнено стратегії країн світу щодо здорового способу життя та профілактики захворювань у молоді та підлітків; представлено основні тенденції стану здоров'я молоді в Україні як проблеми комунікацій щодо формування здорового способу життя; проаналізовано нормативне забезпечення комунікативних технологій із формування здорового способу життя у молоді в Україні.

Соціологічним дослідженням визначено цінності особистого здоров'я для молоді та відповідального ставлення до нього; соціально-психологічну оцінку відповідального ставлення до особистого здоров'я студентської молоді; готовність студентів щодо відповідального ставлення до особистого здоров'я; провідні причини низького рівня готовності відповідального ставлення до особистого здоров'я у студентів; пріоритетні джерела інформації для молоді щодо дотримання засад здорового способу життя.

Встановлено мотиваційні можливості молоді щодо відповідального ставлення до власного здоров'я, зокрема підвищення рівня готовності студентів до формування власного здоров'я шляхом усвідомлення соціальної цінності збереження здоров'я, адекватного сприйняття стандартів здорового способу життя, здатності управляти своєю поведінкою щодо збереження здоров'я.

Математичним аналізом зв'язків та ступеню впливу на місце здоров'я в системі цінностей оцінено зв'язок соціально-демографічних показників та факторів готовності до ведення здорового способу життя із місцем здоров'я в ієрархії цінностей опитаних осіб. Визначено фактори, що можуть впливати та пов'язані зі зміною місця здоров'я в ієрархії цінностей, а також причини, які заважають вести здоровий спосіб життя.

Науково обґрунтовано та розроблено концептуальну модель комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні, що дозволяє вирішувати основні проблеми комунікацій з формування здорового способу життя у молоді в країні шляхом системного підходу до його формування та збереження з використанням міжсекторальної послідовності впливу на стан здоров'я молоді від самого народження через формування навичок здорової поведінки та уникнення факторів ризику виникнення захворювань.

Удосконалено концепційну систему комунікацій зацікавлених сторін щодо формування здорового способу життя молоді в Україні. Набули подальшого розвитку методичні підходи до оцінки мотиваційних механізмів щодо відповідальності за власне здоров'я у молоді в Україні.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в доповненні теорії соціальної медицини в частині вчення про управління охороною здоров'я молоді з використанням міжсекторального підходу до формування здорового способу життя вказаної цільової групи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропонована концептуальна модель комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді може стати основою для програм покращення здоров'я через впровадження комунікацій у формуванні здорового способу життя на різних рівнях: національному, рівні громади, індивідуальному.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Дослідження проводилося відповідно до етичних принципів, закріплених у Гельсінській декларації, Конвенції Ради Європи про права людини та

біомедицину, чинному законодавству України, а також сучасним біоетичним вимогам, які передбачають безпечність для здоров'я учасниць дослідження, отримання інформованої згоди та забезпечення конфіденційності персональних і медичних даних. Методики досліджень затверджувались на засіданні Комісії з питань етики та академічної доброчесності НУОЗ України імені П. Л. Шупика (протоколи засідань № 12 від 05.12.2024 та № 11/1 від 30.05.2025).

Дисертаційна робота Жданової О.В. виконана на належному науково-методичному рівні. Мета дослідження чітко окреслена, завдання логічно відповідають поставленій меті. Основні напрямки роботи ґрунтуються на глибокому аналізі сучасних наукових джерел. Дослідження охоплює п'ять етапів, кожен із яких був спрямований на розв'язання конкретних завдань за допомогою відповідних методів і на основі достатньої кількості емпіричних даних, що забезпечило повноту та достовірність отриманих результатів.

Структура дослідження побудована з урахуванням принципу системності, а отримані на попередніх етапах результати слугували основою для формування наступних дослідницьких завдань і узагальнення даних для досягнення мети роботи.

На першому етапі проведено аналіз міжнародного досвіду у сфері організаційних технологій формування здорового способу життя серед молоді. Для цього авторкою за допомогою системного підходу та бібліосемантичного аналізу опрацьовано літературу. Зібрані дані підтвердили необхідність медико-соціального обґрунтування концептуальної моделі комунікацій у сфері формування ЗСЖ серед української молоді.

На другому етапі здійснено розроблення програми дослідження: визначення мети, завдань, методів, обсягу дослідження, опис вибірки (генеральної та вибіркової сукупностей), періоду дослідження (2018–2023 рр.) та процедури збору й аналізу даних. Цей етап створив науково-методичну базу для всебічного вивчення проблематики вітчизняних комунікаційних технологій у контексті формування ЗСЖ серед молоді.

На третьому етапі проведено аналіз статистичних показників стану здоров'я молоді та вивчено актуальні проблеми національних комунікаційних

практик щодо ЗСЖ. Окрема увага приділялася репродуктивному здоров'ю, впливу екологічних чинників, ризиковій поведінці, впливу цифрового середовища, а також аналізу нормативно-правового забезпечення у сфері охорони здоров'я. Матеріалами етапу стали статистичні дані Центру державної статистики МОЗ України та Центру громадського здоров'я МОЗ України за період 2018–2023 рр., чинні нормативно-правові документи щодо формування здорового способу життя молоді в Україні.

На четвертому етапі проведено соціологічне дослідження з метою з'ясування мотиваційних чинників, що впливають на впровадження здорового способу життя студентською молоддю у повсякденну практику. Після опитування аналізу підлягали відповіді 446 анкет.

На п'ятому етапі було здійснено медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування ЗСЖ серед молоді України. Розроблена модель базується на аналізі міжнародного досвіду, рекомендаціях ВООЗ та емпіричних результатах, отриманих у ході дисертаційного дослідження.

Комплексне застосування сучасних наукових підходів дозволило отримати валідні результати, які стали основою для створення ефективної концептуальної моделі комунікацій у сфері популяризації здорового способу життя серед молоді.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та практичні рекомендації ґрунтуються на сучасних методах аналізу та статистичної обробки даних, що забезпечує їхню наукову обґрунтованість і достовірність.

Оцінка змісту, загальна характеристика дисертаційної роботи, її завершеності в цілому.

Дисертація має загальний обсяг 182 сторінки друкованого тексту, з яких 151 сторінку становить основна частина. Структурно робота складається з анотації, вступу, аналітичного огляду літератури, матеріалів і методів дослідження, чотирьох розділів, що висвітлюють результати власних наукових досліджень, а також висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел (205 найменувань, з них 144 — латиницею, 61 — кирилицею) та додатків. Дисертація ілюстрована 15 таблицями та 4 рисунками.

Анотації до дисертації, подані українською та англійською мовами, містять ключові результати дослідження, а також визначають його наукову новизну та практичну значущість. Набір ключових слів відображає основну проблематику наукової роботи.

У вступі висвітлено актуальність досліджуваної проблеми, окреслено мету та завдання дослідження, визначено об'єкт і предмет, а також представлено наукову новизну, теоретичне значення, практичну цінність, результати апробації матеріалів і публікацій, а також описано структуру дисертаційної роботи.

Перший розділ присвячено аналізу міжнародних стратегічних документів, спрямованих на формування у молоді здорового способу життя. Визначено, що основна мета опрацьованих матеріалів — звернути увагу урядів на ключові ризики для здоров'я молодого покоління, які без належного реагування можуть негативно вплинути на тривалість та якість життя. Авторкою представлено детальний аналіз, який демонструє можливість ухвалених ВООЗ стратегій стати основою для формування національної політики з урахуванням культурно-соціальних особливостей держави. Переважна більшість опрацьованих джерел — англomовні, що підтверджує актуальність дослідження.

У розділі «Матеріали та методи» описано методологію та дослідницький дизайн. Авторка детально описала інструменти дослідження та характеристику вибірки респондентів. Використані сучасні методи дослідження як окремо, так і в сукупності, забезпечили отримання валідних і репрезентативних результатів. Це дозволило створити концептуальну модель комунікацій, спрямовану на покращення здоров'я молоді через впровадження принципів здорового способу життя.

У третьому розділі авторкою представлено результати дослідження стану здоров'я молодого населення України. Виявлено основні проблеми, що зумовлюють потребу в міжсекторальному підході до формування здорового способу життя: насильство, психічні розлади, шкідливі звички, гіподинамія, незбалансоване харчування, інфекційні захворювання, раннє материнство. Результати засвідчили значне поширення окремих проблем: 37,9 % підлітків зазнали насильства, 74,5 % — мають легкі психічні порушення, 58 % — вживають

алкоголь. Активне користування молоддю віком 15–29 років (97%) інтернетом значно поглиблює проблему. Авторка у результатах дослідження продемонструвала виявлені диспропорції у харчуванні, поширення дефіциту маси тіла серед дівчат і надмірної маси тіла серед хлопців.

У розділі наведені актуальні аспекти формування репродуктивного здоров'я молоді, зокрема часті випадки незахищених статевих стосунків – лише 69,3 % підлітків використовували презерватив під час першого сексуального контакту як засіб контрацепції та захисту від інфекцій, що передаються статевим шляхом (ПСП). Водночас продемонстровано позитивну динаміку щодо зменшення захворюваності на ПСП серед дівчат віком 15–17 років за період 2018–2023 років: зниження рівнів захворюваності на сифіліс на 76,6 % (з 2,86 на 100 тис. осіб у 2018 році до 0,67 у 2023 році), гонококову інфекцію — на 68,2 %, хламідіоз — на 89,3 %, трихомоніаз — на 85,5 %, уреаплазмоз — на 90,4 %.

Також продемонстровано зменшення на 48,9 % (з 1,35 на 1000 осіб у 2018 році до 0,69 у 2023 році) рівня абортів серед дівчат віком 15–17 років. Однак наявний рівень абортів як способу вирішення проблеми незапланованої вагітності свідчить про недостатній рівень обізнаності щодо методів запобігання вагітності. Авторкою продемонстрована і позитивна тенденція щодо зниження кількості ранніх пологів: зменшення показника серед дівчат віком до 14 років на 25,0 % (з 0,12 до 0,09 на 1000), а серед підлітків віком 15–17 років — на 50,1 % (з 6,82 до 3,40). Проте зафіксована кількість пологів серед дівчат до 14 років (98 випадків) і серед підлітків 15–17 років (2033 випадки) свідчить про наявні прогалини у статевому вихованні та проблеми у доступі до контрацепції. Авторкою доведено, що попри певні позитивні зміни в динаміці показників упродовж 2018-2023 рр. значна частина дівчат вступає в репродуктивний вік з порушеннями репродуктивного здоров'я.

У четвертому розділі представлені результати соціологічного дослідження мотивації студентської молоді до ведення здорового способу життя. Встановлено, що лише незначна частина студентів вважає здоров'я пріоритетною цінністю: 11,9 % студентів медичного факультету, 3,8 % — стоматологічного, 2,4 % — немедичних факультетів. Рівень усвідомлення

значущості здоров'я та відповідальності за нього виявився низьким. Лише 41,0 % студентів-медиків готові брати відповідальність за власне здоров'я, що свідчить про слабку внутрішню мотивацію, відсутність усвідомлення соціальної значущості здоров'я, недостатній рівень знань та вмінь діяти відповідно.

У п'ятому розділі подано математичний аналіз факторів, що впливають на ставлення до здоров'я як цінності. Встановлено, що вік, стать та місце проживання не є визначальними. Натомість більш готовими до ЗСЖ виявилися респонденти, які не змогли чітко визначити своє ставлення (шанс-співвідношення — 3,9), а також ті, що мають повну або часткову готовність до ведення здорового способу життя. Чинниками, що перешкоджають ЗСЖ, встановлені такі: небажання відмовитися від шкідливих звичок, наявність хронічних захворювань, фінансові обмеження та негативний приклад з боку сім'ї. Моделюванням визначено значущі предиктори: освітню програму, поради родичів, належність до немедичного факультету та готовність до змін.

У шостому розділі подано обґрунтування та опис авторської концептуальної моделі комунікацій для формування здорового способу життя серед молоді в Україні, яка передбачає системний, міжсекторальний підхід, що охоплює всі етапи становлення молоді — від народження до набуття навичок здорової поведінки. Модель бере за основу не тільки визначення конкретних завдань для всіх стейкхолдерів у формуванні ЗСЖ, а й механізм ефективної комунікації на рівні держави та адміністрування відповідних послуг спільно з громадою за участі лікарів загальної практики - сімейних лікарів.

Модель отримала високу експертну оцінку (середній бал — $9,3 \pm 0,7$), а рівень узгодженості думок був статистично достовірним, що свідчить про надійність запропонованих рішень.

У розділі «Аналіз і узагальнення результатів» авторка зіставляє отримані дані з результатами інших наукових досліджень, формулює узагальнення та обґрунтовує висновки.

Висновки чітко відповідають поставленим завданням, логічно витікають із результатів дослідження, мають обґрунтований характер. Практичні

рекомендації є релевантними отриманим результатам. Список використаних джерел оформлено відповідно до чинних вимог до дисертаційних робіт.

Оцінка рівня виконання поставленого наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Для реалізації завдань дисертаційного дослідження здобувачка застосувала сучасні репрезентативні методи, а також відповідні методи статистичного аналізу. Вона самостійно розробила структуровану програму дослідження, яка охоплювала п'ять послідовних етапів із чітко визначеними методами і обсягами роботи. Авторка самостійно обрала дослідницькі інструменти, провела розрахунок вибіркової сукупності, здійснила збір та аналіз первинної медичної документації, склала анкету й організувала проведення соціологічного опитування. Це дало змогу оцінити рівень мотивації студентської молоді щодо впровадження здорового способу життя з урахуванням їхніх запитів як потенційних користувачів відповідних послуг. Зібрані дані були оброблені з використанням прикладного програмного забезпечення та статистичних програм, що забезпечило глибокий статистичний аналіз результатів.

Центральним компонентом дисертаційного дослідження стало соціологічне опитування, яке було проведено відповідно до вимог сучасної наукової методології. Отримані результати стали підґрунтям для розробки концептуальної моделі комунікації у сфері формування здорового способу життя серед молоді в Україні. У дослідженні враховано ключові проблеми молодіжного здоров'я, зокрема недостатню готовність сім'ї до формування здорових навичок у дітей з раннього віку, відсутність ефективної державної комунікаційної політики, недостатню пріоритетність ЗСЖ на законодавчому рівні, нестачу сучасних комплексних стандартів та застарілі підходи до комунікації у цій сфері.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. За результатами рецензування рукопису дисертаційної роботи Жданової Оксани В'ячеславівни «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні» не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації.

Апробація результатів дисертаційної роботи, повнота викладу основних наукових положень, висновків та практичних рекомендацій.

За результатами виконаного дослідження оприлюднено наукові праці: 8 статей у виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, з яких 5 статей у журналах, що індексуються в базах Scopus та/або Web of Science, а 2 статті зараховуються як одна; 1 стаття у міжнародному виданні, що індексуються в базі Scopus; 1 стаття у міжнародному виданні; 2 тези доповідей.

Апробація результатів дослідження проводилася на окремих етапах виконання на галузевому та регіональному рівнях:

- на міжнародному рівні: міжнародній конференції «Trends and areas of healthcare development in the EU and Ukraine» (25–26 грудня 2024 року, Рига), VIII міжнародному конгресі «Репродуктивне здоров'я: мультидисциплінарний підхід до безперервного професійного розвитку лікаря» (2–3 квітня 2025 року, Київ).

- на регіональному рівні: 74-й підсумковій науковій конференції професорсько-викладацького складу ДВНЗ «УжНУ» (25 лютого 2020 р., Ужгород), науково-практичній конференції ДВНЗ «УжНУ» з доповіддю «До питання збереження здоров'я студентської молоді» (2021 р.).

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці.

Результати проведеного дослідження можуть бути ефективно використані для вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема в частині стандартизації принципів здорового способу життя. Водночас вони можуть слугувати основою для розроблення міжсекторальної комунікаційної програми щодо формування здорового способу життя, яка передбачає визначення конкретних цілей для кожного сектора соціально-економічного розвитку країни як активних учасників її створення та реалізації. Окремі напрацювання дисертації вже готові до практичного впровадження в системах освіти та охорони здоров'я, а також на рівні місцевих громад. Авторкою в роботі наведені рекомендації з метою усунення недоліків в комунікативних технологіях щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні.

Зауваження щодо змісту дисертації та її оформлення.

Дисертаційна робота Жданової Оксани В'ячеславівни «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні» виконана на сучасному методологічному рівні, дослідження проведені з використанням інформативних методів, що дозволило зробити авторці обґрунтовані висновки та практичні рекомендації. Значних зауважень щодо інтерпретації автором основних положень та оформлення дисертації немає.

У порядку наукової дискусії хотілося б почути відповіді на такі питання:

1. Яка Ваша думка щодо стандартів контакту підлітків з сучасними гаджетами як проблеми офтальмології?
2. Яким чином, на Вашу думку, поліпшення репродуктивного здоров'я молоді може вплинути на покращення демографічної ситуації в Україні?

ВИСНОВОК ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота Жданової Оксани В'ячеславівни «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні», виконана у Національному університеті охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика під керівництвом д. мед. н., професора Щербінської Олени Станіславівни, є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить нові обґрунтовані наукові положення, що мають важливе теоретичне та практичне значення. У сукупності отримані результати спрямовані на розв'язання актуального науково-практичного завдання — сприяння соціально-економічному розвитку України шляхом поліпшення здоров'я молоді через впровадження сучасних підходів і стандартів формування здорового способу життя.

За актуальністю, обсягом дослідження, науковою новизною, теоретичною та практичною значимістю отриманих результатів дисертаційна робота Жданової Оксани В'ячеславівни «Медико-соціальне обґрунтування

концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні» повністю відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р., Постановою Кабінету Міністрів України №502 від 19 травня 2023 р. та вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 р., а її авторка, Жданова О.В. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Офіційний опонент:

професор кафедри наук про здоров'я

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

доктор медичних наук, професор

Валерія БРИЧ

Підпис д. мед. н., проф. Брич В.В. засвідчую

Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК